

בגרסתה העברית כ'הביתן הקטן'; אגדה רוסית ..... המעשייה המחורזת והבנויה בקפידה כסיפור צביר עוסקת, כמו 'דירה להשכיר', במרחב מגורים משותף של בעלי חיים מואנשים, המרמז לחיים קהילתיים או לאומיים. גם 'הביתן הקטן' משכן אותם במרחב סמלי, ובמקרה זה ביתן ההולך ומתמלא בדיירים: 'מי בביתן? מי בקטן?', שואלת כל חיה שמצטרפת לקומונה..... כמו ב'דירה להשכיר' גם כאן לכל חיה יש תכונה מבחינה, וכמוה גם מעשייה זאת מובילה בסופו של דבר לדייר שיתגורר בקומה העליונה. אלא שבמקום עלילה שמסתיימת בשלום ובהרמוניה ששורים על הבניין ב'דירה להשכיר', הדייר האחרון של 'הביתן הקטן' גוזר כליה על הביתן כולו ועל המגורים המשותפים ההרמוניים שהיו בו עד בואו: והנה כולם בביתן גרים, אוכלים ושותים ושרים שירים. / פתאום בא דוב גדול ושמן וצועק ושואג בקול אדיר: / — מי בביתן? מי בקטן? / — אני זבוב שויר-פרצוף. / — אני פרעוש קפצן. / — אני יתוש זמזמן. / — אני עכברון נברן. / אני צפרדע קווקיה. / — אני ארנב קצוץ-זנב, ומי אתה? / — אני דוב שמן וגדול! / — בוא אלינו, נגורה בביתן. / — לא, אני אגור על הגג. / — תמעך את כולנו. / — לא אמעך. / — טוב. עלה על הגג. — ישב הדוב על הגג ומעך את הביתן הקטן. קפצו מתוכו החיות כל עוד רוחן בן". יש להניח שסיפור זה עמד מול עיניה של לאה גולדברג כשכתבה את 'דירה להשכיר' בהבדל מהותי אחד שהיא סיימה את יצירתה בהפי אנד. בהמשך מאמרה מציעה פרופ' דר מספר פרשנויות, תלויות תקופה. נציין רק את ההסבר שהיא מעלה לפרסום הראשון של הסיפור, ימי מלחמת השחרור. לדעתה, סיפור הנטישה והאכלוס מחדש קשור בחוויית נטישת היישובים העבריים בתקופת המלחמה.

במאמר שהתפרסם בכתב העת 'ספרות ילדים ונוער' מציעה דר' גילה אמיתי פרספקטיבה פמיניסטית סוציאליסטית בבואה לנתח את "דירה להשכיר". הפמיניזם הסוציאליסטי, היא מסבירה, מנתח את מערכת הסדרים החברתיים המתקיימת בין המגדרים. הוא מחבר בין ראייה חברתית רחבה לבין התבוננות ברמה האישית ובוחן את היחסים בין שני מרחבים אלו. הפמיניזם הסוציאליסטי מתייחס לכל מרחב שבו מתקיימים יחסים אנושיים לא שוויוניים בין המגדרים: בספירה הביתית, במשפחה וביחסים בתוכה, ביחסים המיניים בין המגדרים וכד'.

מזווית ראייה זו אמיתי מתבוננת ב'דירה להשכיר', כאשר דיירות המגדל והדיירים הפוטנציאליים שמגיעים אל הדירה, מסמלים לא רק את עצמם, אלא הם מייצגים ערכים ויחסים חברתיים בקנה מידה חברתי כולל. גולדברג מתארת חבורת דיירות שאינן תלויות בגברים לצורכי קיומן (הגבר היחיד שגר בבניין עוזב ללא אומר). ואף-על-פי-כן הסיפור מובא בלשון זכר: "**באים מכל הדירות השכנים, עומדים מסביבה, מסבירים לה פנים**". הפרשנות של אמיתי ליצירה מרתקת ואני ממליצה ביותר לקראה במלואה. יש בה התייחסות לנמלה, סמל החריצות המערבית והאנטי-נהנתנות. הדירה מוצאת חן בעיניה, אך היא לעולם לא תשב עם תרנגולת עצלה אשר "כל היום על משכבה מתהפכת, כל כך שמנה שקשה לה ללכת". במונחים קפיטליסטיים התרנגולת נחשבת פרזיטית: לא עובדת, שמנה – אנטי-תזה לדימוי הבריא של החברה שלנו; יש בה התייחסות לארנבת הוולדנית לעומת הקוקיה מפקירת הבנים ועוד.

בניגוד גמור לפרשנות של אמיתי, איילת בועזסון, בהתכתבות עם חברים על גבי הרשת, מציעה עמדה סאטירית וצינית ביחס ליצירה בניסיונה "להבין לבד את כוונת המשורר". היא

טוענת כי מאחורי אחד הסיפורים המפורסמים ביותר בישראל מסתתרת קונספירציה סבוכה ורבת מעללים, וכי הדמויות קרות המזג המככבות בו מסתירות מעיני האומה והעולם את גורלה של חיה מסכנה:

"בקומה החמישית גר מר עכבר, אך לפני שבועיים ארז חפציו ונסע, איש לא יודע לאן ומדוע". בזה, לדעת בועזסון, טמונה מהותו של הסיפור. במקום שייאכף חוק השומרוני הטוב נוהגות דרות הבניין באופן ברברי טיפוסי ומפרסמות את דירתו של העכבר להשכרה. במקום היחיד בסביבה, במקום לתהות על מקום היעלמותו, מעדיפות הדיירות להתעלם מהעובדות ולעבור הלאה לבא בתור. לנו, כקוראים תמימים וכמשתתפים פאסיביים בעלילה, הדבר צריך להדליק נורה אדומה. כיוון שהן לא מחפשות אותו, סביר להניח שהן יודעות יותר ממה שהן מגלות לנו, הקוראים.

"בקומה הראשונה, תרנגולת שמנה, כל היום בביתה, על משכבה מתהפכת, היא כל כך שמנה שקשה לה ללכת". למראית עין, במשפט זה מדובר ביצור פלגמט וחסר אונים שתוהה על שחר קיומו מאז הביצה, או התרנגולת. למעשה, מדובר בפולניה טיפוסית. היא זו שמציצה כל היום מהחלון. רואה מי נכנס ומי יוצא, למה, כמה, איך, איפה. היא מעודכנת בכל הרכילויות האחרונות ורוטנת את דעתה מתחת לכרובות. איילת בועזסון מעלה סברה שבאחד מהיפוכיה מעכה התרנגולת את מר עכבר כשבא לבקש כוס חלב. אולי נוכח בכך אם ננבור בקרביה לקראת הצ'ולנט הבא. וכך היא ממשיכה את פרשנותה בניסיון להצביע על כך שאף לא אחת מן השכנות יכולה להיות נקייה מחשד. היא מפנה את תשומת לבנו לכך שהדיירות אינן טורחות להכין את הדירה לפני הצגתה לראווה. כל אחד מן המועמדים שמגיע לראותה, "מקטר" על מצבה העלוב: הגודל, האור, הלכלוך... נסתפק בזאת.

מאז פרסומו הסיפור 'דירה להשכיר' הוא נקודת מוצא וכר פורה ליצירתיות למטרות רבות. רחל לוי-שגב, למשל, השתמשה בסיפור כדי לחנך למחזור בקבוקי פלסטיק. כך זה נראה: "בעמק יפה, בין כרמים ושדות עומד מגדל בן 4 קומות.

ומי גר במגדל?

בקומה הראשונה גרה חתולה ששותה כל היום מים וקולה....

וכאשר הבקבוקים ריקים בלי היסוס ושאון היא מעיפה אותם מבעד לחלון.

בקומה השנייה גרה חוחית היא שותה רק מפחית. כל היום פותחת פחיות שותה מהר, שותה חיש וכשהפחית ריקה היא מעיפה אותה ישר לכביש".

האיור המקורי של רות שלוס

אותיר לכם להשלים בדמיונכם את תגובת הדיירים הפוטנציאליים, המגיעים לבחון את הדירה
העומדת להשכרה בבניין.

במסגרת הפגנות האוהלים של 2011, עברה בין רבים מאתנו גרסה שפורסמה לראשונה
בשנת 2009. הנה חלקים נבחרים ממנה:

במרכז העיר, בין פחים ושדרות,
עומד בניין בן ארבע קומות.
ומי גר בבניין?

בקומה הראשונה רווקה ממורמרת. מבוקר עד ליל היא רק מקטרת.
היא כל כך בודדה, כל היום מסתגרת.....
...בקומה הרביעית, דירה מחולקת. עשרים מטרים שהפכו לשתי דירות.
צפיפות איומה, אך למי יש ברירות??
בחלקה הראשון גרים פועלים זרים. עשרה באותה דירה, חוששים ממשטרת ההגירה.
בחלקה השני זוג לפני חתונה. הוא עובד בהי-טק, והיא – שמנה.
אך לפני שבוע ארזו חפציהם ונסעו.
איש אינו יודע לאן ומדוע.
כתבו דרי הבניין שלט, תקעו מסמר מעל דלת, וקבעו שלט בקיר: דירה להשכיר.
והנה בשבילים, בדרכים, בכבישים – אל הבית באים דיירים חדשים.

ראשון בא סטודנט, לקומה רביעית עולה
פותח הדלת, עומד בפנים ובוהה
באים מכל הדירות השכנים, עומדים מסביבו, מסבירים לו פנים:

- הנאה מחיר הארנונה, 980 ₪ לחודש לא כולל אגרות מים וביוב, בעיניך?
- נאה.
- הנאה השיפוץ שנעשה לפני חמש עשרה שנה אך מוגדר כתכנון אדריכלי, בעיניך?
- נאה.
- הנאים חלונות כפולים נגד רעש ועדיין שומעים את משאיות הזבל כאילו הן נוסעות בתוך
הדירה, בעיניך?
- נאה.
- אם כך, שב איתנו, סטודנט!
- לא. לא אשב.....

.....הלכה הדיילת, בא החייל.
קרא את השלט, בקול מבולבל.

לקומה רביעית מטפס, בכל קומה מקטר; "מקווה שלפחות בדירה מקרר..."
באים מכל הדירות השכנים, עומדים מסביבו, מסבירים לו פנים:
- הנאה המזגן, כדאי שתשים דלי מתחתיו כי לפעמים הוא מטפטף, בעיניך?
- נאה.

- הנאה קיר הגבס המאולתר שנבנה כדי להפריד בין המיטה לסלון וכך אפשר לפרסם שזו
דירת 2 חדרים למרות שבפועל היא בקושי חצי חדר, בעיניך?
- נאה.

- אם כך, שב איתנו!

- לא, לא אשב.

- למה?

- השכנים אינם טובים בעיני. איך אשב אני, חייל בודד שעל המולדת שומר, בכפיפה אחת עם
רומני מהגר?

קראו השכנים:

לך, לך לך חייל בודד!

גם לנו נאה ולא יאה."

בסופו של דבר שכרה את הדירה ציירת רוסייה ו---

"כך במרכז העיר, בין פחים ושדרות,

עומד לו בניין רעוע ומתפרק, בין ארבע קומות

ובבניין גרים עד היום

שכנים טובים – חיי שלום".

וגם הואריאציה הבאה שייכת לאותה תקופה. היא מצוטטת מתוך "שירון המהפכה שירת
האוהלים". בין שלל השירים בשירון מתאים לענייננו שירו של איימן סיכסק - דירה להזכיר:

באמצע יפו, משופצת,

נחמדה (מעמידר) שלושה חדרים,

קרובה לים – מרווחת,

בשכונה אופנתית,

וריח של פטרוזיליה, וגשם ודם.

.....

גרסה עדכנית עוד יותר היא של הלל גרשוני, סטודנט ועורך ספרים. הוא כתב בבלוג שלו:
"מישהו הרי מוכרח לעשות מחווה לדירה להשכיר" להלן קטע קטן מהעיבוד שלו:

בעמק יפה בין כרמים ושדות
עומד מגדל בן חמש קומות
ומי גר במגדל? אף אחד
כי לפני שבועיים בא מר טייקון
קנה את המגדל וסילק את יושביו.
הלכו דרי המגדל
התיישבו להם במאהל
ותלו שלט בקיר –
"אין לנו כסף לדירה להשכיר"
והנה בשבילים, בדרכים, בכבישים
אל המאהל באים מוחים חדשים.

אמיר בן אברהם פרסם באתר דעתון בשנת 2015 גרסה שנשמעת עדכנית מכולן. מפאת אורכה אביא כאן טעימות בלבד:

מדינה להשכיר

במזרח תיכון יפה בין קהיר לביירות, נמצאת מדינה ובה מגדל בן חמש קומות.

ומי גר במגדל?

בקומה הראשונה תרנגולת שמנה. היא כל-כך שמנה שקשה לה ללכת. כל היום בביתה על משכבה מתהפכת. מצאה משאב גז, מטילה ביצי זהב, ותספורות עושה לכל תושב..... בקומה הרביעית גרה סנאית. בשמחה ונחת אגוזי שוקולד מפצחת. חברת מוצרי חלב גדולה בבעלותה, ומחירים כל היום מעלה. ובקומה החמישית גר מר עכבר.....

ובהמשך:

הלך החזיר בא הזמיר. שר הזמיר בקול רינה, עולה הזמיר לקומה אחרונה. קורא את השלט, פותח את הדלת, מסתכל בדירה, בכתלים, בתקרה...באים מכל הדירות השכנים, עומדים מסביבו, מחמיצים לו פנים:

-הנאים החדרים בעיניך?
-נאים
-הנאה המטבח בעיניך?
-נאה.
-חבל, לא תוכל לשבת איתנו זמיר.
-למה?

ענו השכנים: כיצד זמיר, זמר מתחיל ואמן, ישלם שכר דירה? אמנות אינה נחשבת! לך חפש עבודה אחרת!

ומה דעתכם על הקריקטורה הבאה, שפורסמה בימי המאהלים ברחוב רוטשילד בתל אביב:

היסוד האוניברסאלי שבספר הוא זה שתּרם, ללא ספק, לכך שהוא תורגם לשפות רבות: אנגלית, קוריאנית, כתריסר שפות הודיות ורבות אחרות. הניסיון לתרגם את הספר עבור הקהל האמריקני עורר התנגדות רבה לנוכח הרגישות לביטוי: חתולה כושית. בסופו של ויכוח הושגה פשרה לפיה היא הוצגה כך:

"On the third floor is a Cat who's finicky clean.
She combs her whiskers, so pristine.
With fur that's darkest midnight black
And a bow round her neck – she's vain about that".

נעשה גם שימוש ביצירה כמקור להתייחסות ולציטוט. לפני כמה שנים, כאשר חברות סלולר ניסו להימלט מן הביקורת על כך שהן מציבות אנטנות מסוכנות על גגות הבתים, הן החלו לשכור דירות ולהתקין אותן בתוך הדירות. כתבה על כך עוטרה בכותרת: **דירה להסתיר**.

כתבה על האמן הבריטי הפרובוקטיבי דמיאן הרסט, שהחליט לבנות בית מטבחיים בתור חלק מסדנת העבודה שלו, הופיעה תחת הכותרת: **"הנאים השכנים בעיניך?"**.

כותרת דומה: **"לא נאים השכנים"** הופיעה בידיעות אחרונות לפני כמה שנים בכתבה שעסקה באנשים שאינם משלמים מסי ועד בית, מרעישים ומלכלכים את חדר המדרגות.

מתוך שלל הפרסומות שאספתי בנושא שלנו נסיים בשתיים:

ממש ברגע האחרון נתקלתי בקריקטורה שהופיעה בימי הקורונה ונוגעת למצוקת ההורים בבית (שימו לב לשלט ההשכרה):

מקווה שנהניתם,

בברכת סמסטר פורה,

דניה

